

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Atlas minor Gerardi Mercatoris

Mercator, Gerhard

Amsterodami, 1610

Frisia occidentalis

[urn:nbn:de:bsz:31-118360](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-118360)

*Regio & unde
dicta.*

HAftenus in genere Germaniam descripsi: postulat Methodus, ut speciatim & per partes tam perambulem: earum omnium, quo ordine a Mercatore proponuntur, delineationem, quam potero fidelissime proponam. Offert se primo loco Frisia Occidentalis.

Frisiam a Phrygia genitrici patriam dictam, sunt qui scribunt; alii a gelu extremo, quo ditio rigeat, nomen derivant. Abbas Spanheimus auctoritate Hunibaldi, terribili historicae veritatis corruptoris, a Friso Clodionis criniti Francorum Regis filio nomen accepisse fabulatur, quasi non multis ante saeculis Plin. ac Tacitus illo nomine eos noverint. Hadrianus Iunius ad libertatem, cujus studio semper flagrarunt, nominis fontes referendos existimat. Frisiam autem gens antiquissima Germanorum, Romanis ob bellicas virtutes nota, nomen nunquam mutavit. Hi Tacito duplices, Majores scilicet & minores. Majoribus inquam, minoribusque Frisus vocabulum est ex modo virium, utraque nationes usque ad Oceanum Rheno pratexuntur, ambulantque immensos lacus & Romanis classibus navigator. Majores Tacito sunt Ostfrisii proprie dicti, non ii qui hodie illud sibi nomen usurpant Embdani, hi enim sunt Chauici minores; sed ii in quibus numerantur Stauria, Sneca, Francicum, Harlinga Opida & Leoardia. Similiter Westfrisii qui in extrema Hollandiae ora Northollandi appellantur, suntque continui Caninefatus ex descriptione Pliniana: haec namque duae Frisiorum nationes usque ad Oceanum Rheno pratexuntur. Hodie vero dividitur Frisia Amisi fluvio in Occidentalem & Orientalem. Frisia Occidentalis sive Westfrisiam a positu Orbis, sic hodie nuncupata quam hic ob oculos ponimus, Frisiae nomen quasi proprium sibi antiquissimo jure vendicat, semperque praestantior fuit habita. Eam a plaga mundi Occidua, & a Septentrione Oceanus ambit & littora pulsata Meridie Sinu amplissimo, vulgo Zuyder-Zee, Trans-Isalanaque Provincia terminatur: ab Ortu Solis Anni Fluvio pratexitur qui eam a Bufactoris Westphalisque discriminat. Aer utcunque salubris est, nisi quantum paludum exhalatione inficitur, quanquam & id labis ventorum beneficio expurgatur. Estque hac tempestate Frisia Occidentalis regio longe maxima parte palustris, solo depresso ac demerso plerisque locis, non in novum modo sed in adultum quoque ver: atque ob hanc aquarum multitudinem, Frumenti parum ferax. Inundationes enim annuae, quae praeterquam quod mature accedant, tarde etiam recedunt, sementem aut extinguunt, aut per agros omnes dissipant. Sunt tamen hic uberrima saginando Pecori ubique pascua, quorum bonitate cum aliis certare & verticem attollere Frisus licet, unde praecipui reditus ac proventus exiunt: siquidem e Cascis & Butyro, quae exportantur in externa loca, in singulos annos quantum emolumentum ad Incolas redeat, dictu vix credibile videatur, praeter ea quae in quotidianum alimentum cedunt. Tot illa Boum armentis abundat, tam laeta Vaccarum parens ac nutrix est. Equos etiam generosos, & praestantes producit. Silvas vero etiam si alicubi habeat, haud suppetit tamen tanta lignorum copia, quae Martialis Flaccique votis responsura, perennem & larga manu extructum focum onerare possit. Verum provida rerum parens

*Frisia Occidentalis.
Situs.*

*Caeli temperies.
Soli qualitas.*

Natura

Natura alia via Frisiis, ut & Hollandis, affatim prospexit, qua inopiam lignorum levarent, & quidem melius quam nonnullis inter Scythas populis, qui lignorum egentes, oisibus ignes alere scribuntur; nimirum fossitio cespitum, qui è terræ fodinis erutus, sole excoctus, ventoque arefactus, igni alimentum obvium, minimeque contemnendum præbet, esque tuendo igini fomes, quam Promethea illa ferula, paratior. Hujus tam copiosa materia & luxuries in lucem profertur, ut non tantum Incolis abunde sufficiat, sed & vicinis regionibus iis subvenire queant. Materia hujus cespititiæ plura sunt genera, quæ colore, levitate & pondere materiæ, adhæc cineris, quo se obruit, bonitate & candore, differunt atque examinantur. Primum genus vile est, rarum, inane, fungosum, valde leve, color illi impluviatus, qui rubiginem parietum è pluvia defluxu natam mentitur: quod genus deterrimum est, neque usui Civium expetitur; servit fere cortinis cervisiariorum inflammandis & concoquendis: quod accensum vultus è vivido colore plumbeos, cadaverosos, larvisque asimiles homines facit, tetramque exahalat mephitim: quo odore non raro etiam animi defectus (uti præsentius in bituminosis carbonibus fit) conciliatur, quem sal inspersus tollit. Alterum densius est, furvum, segmentis virgultorum intermeantibus & palustribus cannis intercisum, gravitate mediocri, promiscui usus. Tertium ponderosum, laterum coctilium duritiem quandam imitans, quod cateris natatu fluitantibus solum subsidit aquæ immersum, tardeque ignem concipit, sed conceptum diutissime continet, cinereum colore, fabulosoque solo effossum. Est & quod è saluginosa terra conformatur in glebas, Zelandiæ domelicum, *Doriam* vulgus vocat. Præter hæc est quod verriculis è fundo aquæ extractum pingui luto constat, quæ materia in lacus quosdam quadratos, ubi aqua prius redundans disfluxerit, affunditur & complanatur, postea arefacta in metas rariores aggeratur, ut vento perflata solique penetrabiliores ad usum durentur. Habet & inopes rusticorum familiæ inter Cifthenanos Frisios peculiare cespitum genus in tessellas, prius dierorum more conformatum, fimo bibulo constans, interspersis straminis, arundinum, fœni quisquiliis, ad solem assivum excocto: sed cujus fumus infesta acrimonia sic urit oculos, ut lippitudinem facile conciliet. Frisia hæc olim Regio Diademate claruit, ad Caroli Magni usque tempora: a cujus obitu variis agitata fuit molestis, tametsi & ante quoque ejusdem tempora durissimum Danorum & Norwegianorum senserit imperium. Tandem vero sub Carolo v Cæsare, Principe vere pacifico, halcyonios dies est adeptæ. Urbes hujus Frisiz sunt numero xii. *Leoardia*, *Leuwarden*, totius Frisiz est Caput, urbs opulenta, & uti privatis Civium domiciliis decenter ornata ita aquarum ambitu, foveis & prævalida Arce, contra hostiles insultus egregie munita. Curiam habet Indicalem, & Frisiz Cancellariam, a cujus tribunali nulla ulterius permittitur appellatio. Huic vicinum est *Zuichemum*, patria Viglii. *Doccum* duobus inde milliariis distat, agrum habet fertilem, pascua læta. Abest a Sinu Maris uno milliari. paruit olim Geldris. *Sneca* in Comitatu Westergoyensi tribus a Leoardia milliariis loco humili & aquoso sita est, quo fit ut Segetem ager non ferat, pascuis sit lætissimus. Urbs tota recens, vix ante ducentos annos donata jure civitatis: progressu tamen temporis in tantum crevit, ut nulli nunc totius Frisiz urbi concedat. Bonorum ingeniorum alumna diu fuit: in hac natus est & educa-

Imperium majorum.

Urbes.

us Ioachimus Hopperus, non patriæ tantum Civitatis, sed Frisiz etiam totius, atque adeo Belgicæ dum vixit, lumen & ornamentum. In eadem orti Petrus a Fritema I. C. Albertus Hero Philosophus & Theologus, aliique complures. *Stauria*, *Staveren*, in Littore maris Australis porrecta jacet: Ager finitimus planus est, fossis multis & paludibus intercisus. Hodie nihil magnificum habet Civitas, præter Arcem validam Portui Maris imminentem, cuius fundamenta jacta sunt a Georgio Schenck Frisiz Gubernatore, nomine Caroli v anno MDLXXII; ut Burgundi eo opportune possent militem & comineatum bello necessarium ex vicinis Hollandiæ Civitatibus transmittere. Plinius incolas videtur *Sturios* appellare lib. I v cap. xv. *Harlinga* ad fauces Maris Australis sita, unico milliari a Franico, agrum habet fertilem, Arcemque contra hostium impetum bene munitam, Portumque loci situ opportunum: nam venientibus ex Septentrionali Frisia & Germania Orientali primam commodamque stationem offert: quocirca plurimi eo confluerunt, loci commoditate illecti, exque varia ista confluge hominum Civitas vehementer aucta est. *Franicum* a Francis denominationem sortitum, patria est Ioannis Vlprii trium linguarum peritissimi. Gymnasium publicum habet. Sunt præterea *Damma*, *Bolswardum*, *Ista*, *Storen*, *Worchum*, *Hindelopen*. Insulæ Frisiorum plures sunt; præcipua vero est *Schellingana*, nobilis Canum marinorum venatione, qui in littore apicantes, saltu incondito rusticorum varie vestitorum longius protrahuntur, protracti dum mare repetunt, capiuntur dispositis in eam rem retibus. *Westfrisia* solet ad censeri *Groeninga*, Frisus finitima, quæ sola cum suo territorio quod vocant *Ommelanden*, Provinciam constituit. Patria hæc fuit Rodolphi Agricolæ Viri suo seculo doctissimi.

Eidem civitati originem acceptam referunt *Wesselus* sive *Basilius*, & *Reinerus Predinius* Theologi & Philosophi celebres. Frisiz solum lacubus ac paludibus frequentibus abundat (ut supra diximus) ac fluminibus rigatur *Laubaco* (qui aliis *Lavica* & *Labola*, hodie *Lauwers*) & *Amisi*. Habet & a Meridie Sinum longe amplissimum, quem hodie *Zuyder-Zee*, velut Australe fretum, quod in Meridtem vergat, nuncupamus. Status vero Politicus Frisiz tres habet partes principales, quæ sunt: *Oestergouw* Comitatus, cuius Metropolis *Leovardia*, & dividitur in *Grieteneyen*, id est Præfecturas has: *Leewardadeel*, in qua *Leovardia*; *Tietzercksterdeel* in qua *Tietzarck*; *Tarderdeel*, in qua *Tdaert*; *Rauwerderabem*, in qua *Rauwart*; *Ferwerderadeel*, in qua *Ferwert*; *Dongerdeel*, in qua *Wetzens*; *Dantummedeel*, in qua *Dantumma Wolt*; *Acht Kerfpelen*, in qua *Suyrhusum*; *Colmerlandt*, in qua *Collum*; *Vesterlandt*, in qua *Beetz*; *Smalingerlands*, in qua fuit *Smalingerlee* Abbatia Ordinis *S. Benedicti*. *Westergouw* Comitatus, in quo sunt *Grieteneyen*, *Wonseradeel*, in qua *Witmarssum*; *Franickeradeel*, in qua *Franicker*; *Banadeel*, in qua *Mimersgae*; *Meynaldumadeel*, in qua *Meynaldum*; *Baerderadeel*, in qua *Baerdt*; *Henwarderadeel*, in qua *Honnaert*; *Weynbruizeradeel*, in qua *Gawve*; *Gheesterlandt*, in qua *Wickel*. *Sevenwolden* Comitatus in quo sunt *Grieteneyen*, *Donyewerstal*, in qua *Donigae*; *Lemster Vysgae*, in qua *Lemmer*; *Aenghewert*, in qua *Cathrybards*; *Schotterlandt*, in qua *Nye* & *Olde Schotten*; *Witsingerdeel*, in qua *Olde-horn*; *Hasscher Vysgae*, in qua *Hasscherhorn*. Tota autem Frisia Occidentalis cum *Groeningensibus* Episcopo *Trajectensi* solebat subesse.

A a a

Sequuntur

Lacus.
Flumina.
Mare.